

Kurt Gudewill: Der »Gesang der Venuskinder« von Heinrich Schütz (1634). Berichte und Beiträge der Schleswig-Holsteinischen Landesbibliothek. Kiel 1978. 36 sider.

Den sachsiske kapelmester og komponist Heinrich Schütz (1585–1672) var en af hovedfigurerne inden for det 17. århundredes kirkemusik, inden for den protestantiske verden den ubestridt førende. Uddannet i Venedig først o. 1610 hos kormusikkens mester Giovanni Gabrieli (til hvem Christian IV også sendte sine unge musikere og vicekapelmestre til videreuddannelse), senere hos den første store operakomponist Claudio Monteverdi blev Schütz den, der formidlede overgangen fra det 16. århundredes kompositionsnormer med kormusikken i centrum til den nyere, såkaldte koncerterende stil, hvor soloinslag efter tidlig operamodel (recitativ og arioso) vekslede, også inden for samme komposition, med korsatser i klangmættet, ofte stærkt dramatisk konception, undertiden for 2, 3 eller flere kor anbragt på forskellige pulpitter, som det var blevet skik i Marcus-kirken i Venedig med dens mange pulpitur-muligheder.

Et markant eksempel hos Schütz på dramatisk og psykologisk udnyttelse af dette flerkors-princip er hans motet for 3 kor – et 6-stemmigt hovedkor og to 4-stemmige komplementkor samt instrumentalledsagelse – over Paulus' omvendelse på vej til Damaskus, med begyndelseslinierne »Saul, Saul, was verfolgst du mich«, hvor man ligesom påny fornemmer den skrækslagne Paulus' høren stemmer alle steder fra. En meget betydelig produktion af disse koncertværker, endvidere passioner, oratorier, en enkelt (desværre ikke bevaret) opera og andre verdslige værker er trykt i samtiden (hvad der ikke var almindeligt for det dyre nodetryk) og vidner om hans position som den betydeligste nyskaber i datidens kulturelle Syd-Nord-linie, nemlig inkorporeringen af de nye italienske stiltræk i den tyske og nordiske musik.

Den musikglade Christian IV blev, formentlig gennem sin søster Hedevig, der var kurfyrstinde af Sachsen, opmærksom på Heinrich Schütz, og i 3 perioder var Schütz virksom i Danmark, hvor hans virke tillige trak andre internationale tråde efter sig. Prinsesse Hedevig, der synes at have delt broderens musikinteresse, blev enke allerede som 30-årig 1611, men blev boende i Dresden, og hendes svigersøn, den følgende kurfyrste var Schütz en god og rundelig arbejdsgiver. Schütz har dediceret prinsesse Hedevig et af sine største værker, en samling kompositioner over versificerede Davidspsalmer 1628.

Da 30-årskrigen økonomiske trængsler begyndte at kunne mærkes i Dresden bl. a. i form af væsentlige indskrænkninger i hofkapellet, tog Schütz imod et tilbud fra Christian IV om at komme til København og forestå musikken ved den udvalgte prins Christians bryllup med den sachsiske prinsesse Magdalena Sibylla, den regerende kurfyrstes yngste datter. Schütz var i København fra december 1633, da han udnævntes til kgl. kapelmester med en årlig gage af 800 rdl. og med pligt til både at komponere og sørge for udførelsen af musikken til de forestående festligheder 3/4 år efter (vielsen fandt sted den 15. oktober 1634), og Schütz forblev i København endnu 7 måneder efter festen. Ved afskeden i 1635 fik Schütz et billede af Christian IV og en gylden kæde samt et brev til kurfyrsten med bøn om at få Schütz til København igen, så snart det lod sig gøre. Det gjorde det i 1637–38 og for tredje gang 1642–44, men Schütz' funktion under disse to sidste ophold ligger kildemæssigt dunkelt hen.

Hans virke i Danmark og musikkens centrale stilling i bryllupsfestlighederne træder derimod klart frem fra den første periode, bl. a. takket være diplomaten Charles Ogiers dagbog (udg. i Jul. Clausens og P. Fr. Rists serie »Memoirer og Breve« 1914 under titlen »Det store Bilager i København 1634«) og forlæggeren Jürgen J. Holsts afhandling »Triumphus nuptialis danicus« (1635, dansk udg. 1637, udvidet tysk udg. 1648), men desværre er kun lidet af hans danske musik bevaret. Selve »bilageret« varede samfulde

14 dage; »intet bilager er blevet celebreret med større magnificence... så at København dette år var en skueplads af europæisk galanteri«, siger Holberg i sin »Danmarks Historie i nyeste Tid«. Foruden den daglige taffelmusik og dansemusik har der været musik ved bryllupshøjtideligheden på det nybyggede Rosenborg slot, ifølge Ogier nogle Davids psalmer sunget på latin, endvidere musik til mange forskellige slags underholdning for gæsterne, således tre komedier med musik, en hofballet og et maskespil, alt med musik af Schütz. Intet af det er bevaret, formentlig er noderne gået til ved en af de store brande 1728 eller 1794 – overhovedet er Danmark et armodigt land hvad angår bevarelse af musikaler fra ældre tid. Også Dresden har været ramt af slotsbrande, der tidligt har revet Schütz' manuskripter med.

Det eneste værk, der er bevaret til minde om Schütz' besøg i København, er en Canzonetta for 4 sopraner og strygeinstrumenter, tilegnet 6 danske lensmænd (hos Schütz: amtmænd): 1) Jørgen Urne, rigsmarsk, lensmand over Vestervig kloster, i 1633 gesandt ved det kurfyrstelige hof i Dresden og utvivlsomt i praksis den, der formidlede Schütz' kaldelse til København, hvor han (Urne) var øverste leder af festlighederne 1634, 2) Frederik Urne (bror til den foregående), lensmand over Kronborg og Frederiksborg, 3) den tredje bror Sigvard Urne, lensmand på Roskildegård, 4) Frederik Reetz, lensmand på Vordingborg slot, 5) Wentzel Rotkirch, lensmand til Antvorskov, og 6) Falk Gjøe Henriksen til Hvidkilde. Det lille hefte med omslag og stemmer til kompositionen er trykt 1634 i København hos Henrik Kruse, formentlig overrakt som gave (måske program ved opførelsen) til de mange gæster. Der kendes kun ét eksemplar af originaltrykket, der efter evakuering 1940 fornylig er genopdukket og nu findes på *Schleswig-Holsteinische Landesbibliothek* i Kiel.

»Gesang der Venuskinder« er titlen på værket. Teksten, der ligesom forsiden og tilegnelsen er på tysk, har 4 vers af en anonym digter. Musikken er enkel og traditionel i sit anlæg som en strofisk komponeret sang for de 4 sopraner med forspil og mellemspil og akkompagnement, men, da den er skrevet af Schütz, hævende sig langt over gennemsnittet af de tusindtallige eksemplarer af slagsen fra den tid, da hyrde- og elskovsarier for én eller flere solostemmer var en central genre.

Det er heller ikke musikken, forfatteren af det lille skrift, *Kurt Gudewill*, professor i Kiel og præsident for *Det internationale Schütz-Selskab*, gør så meget ud af at beskrive som omstændighederne omkring værkets tilblivelse og opførelse under bryllupsfestlighederne. Værkets fulde titel er: »Gesang der VENUS-Kinder / in der Invention genennet THRONUS VENERIS«, og ud fra J. Holsts udførlige beskrivelse i »Triumphus nuptialis danicus« af de mange optog (inventioner), der fandt sted dag efter dag i de 14 dage med ringridning og alskens udstyr og symbolik til gæsternes adspredelse, placerer forf. værket til den fjerde dags optog. Dette startede med en gigantisk havkulisse, hvorfra Venus dukkede op og besteg en triumfvogn sammen med sin søn Cupido – til tonerne af Schütz' Canzonetta. Sandsynligvis har de seks »adventurier«, som førte an i optoget, været de seks notabiliteter, hvem Schütz tilegnede sit værk. Ganske vist nævner Holst nogle andre navne i sin afhandling, men i anhang'et bagi, »Verzeichniss der Hochansehnlichen Fürstlichen und Adels-Standes Glückswager«, står i den samme funktion netop de navne, som Schütz har opregnet. Og, som forf. skriver, da der ikke er nogen anledning til at udlægge modsætningen mellem de to udsagn til gunst for det første, får tilegnelsen i sammenhæng med Canzonettaens placering i 4. døgn optog endnu mere vægt.

Værket er trykt også i nyere tid, i den gamle Schütz-udgave (bd. 18, 1927, efter originaltrykket før evakueringen) og i den nye Schütz-udgave (bd. 37, 1970 med 1927-udgaven som kilde), men har næppe været opført, før det ved originaltrykkets tilbagevenden blev opført ved en koncert i Kieler Slot juni 1978. En dansk tv-opførelse af det er plan-

lagt af undertegnede. Det beskedne nye ved Gudewills lille afhandling er, foruden hovedformålet at gøre opmærksom på originaltrykkets tilbagekomst til jordens overflade efter næsten 40 års fravær, den i forhold til tidligere omtaler af værket eksakte placering af det i Christian IV's storladne og barokke fest-regi.

Heinrich Schütz kom forøvrigt endnu engang til at skrive bryllupsmusik til den fra 1634 danske prinsesse Magdalena Sibylla. Den svagelige prins Christian døde allerede 1647 og kom således ikke til at følge sin far på tronen. Hans unge enke giftede sig i 1652 med hertug Friedrich-Wilhelm af Sachsen-Altenburg, og til forlovelsens deklaration året forud skrev Schütz en charmerende lille arie for sopran og orgel, »Wie wenn der Adler sich aus seiner Klippe schwingt...«, hvor førstelinien følges af en række andre billeder på den unge lykkes himmelflugt.

Søren Sørensen

R. G. Collingwood: Essays in the Philosophy of History. Edited with an introduction by W. Debbins. Austin & London, University of Texas Press, 1965 (tredje oplag 1972). xxxiv + 139 + bibliografi + index. \$ 8.15.

Samlingen optager R. G. Collingwoods tidlige essays i historiefilosofi (fra 1921–1930). Disse essays er af betydning for belysning af udviklingsgangen i Collingwoods forfatterskab, der i de seneste år har været stærkt omdiskuteret. Alle otte essays har været trykt før, men foreligger nu i en lettere tilgængelig udgave, forsynet med forord, bibliografi og index af udgiveren W. Debbins, forfatter til disputatsen *The Philosophy of R. G. Collingwood*, 1959. Debbins har skrevet en personlig introduktion, der giver hans syn på udviklingsgangen i Collingwoods historiefilosofiske forfatterskab, hvori de otte essays søges placeret. Introduktionen er nyttig, blot man holder sig for øje, at den kun er ét bud i en debat, der formentlig er nøglepunktet i Collingwood-litteraturen i øjeblikket. Udgiveren er således uenig med den første til at afgive bud på udviklingsgangen hos Collingwood (dvs. hans posthume udgiver Sir T. M. Knox, der i forordet til *The Idea of History*, gør sig til talsmand for en fortolkning, der involverer to radikale skift i forfatterskabet ('radical conversion hypothesis')). Udgiveren er ligeledes uenig med de mest fremtrædende nyere fortolkninger (der ganske vist er fremsat senere end hans egen), især L. O. Mink, der i *Mind, History and Dialectics. The Philosophy of R. G. Collingwood*, 1969, i hovedlinjer er enig med L. Rubinoffs *Collingwood and the Reform of Metaphysics*, 1970, om at der er tale om dialektisk kontinuitet i Collingwoods forfatterskab. Debbins hævder, at der er tale om simpel kontinuitet, ihvertfald i den historiefilosofiske del af forfatterskabet (xxxi f.). Ifølge udgiveren må disse essays ses som Collingwoods forsøg på at besvare spørgsmålet 'What is history?', og de dermed forbundne underspørgsmål 'How can we know what happened in the past?', 'How can we know why it happened?', og 'Of what value is it for us to know what happened and why it happened?' (xvi). Også denne tilgang må siges at være genstand for nogen debat.

Introduktionen indeholder en kort biografisk skitse, der ganske vist ikke indeholder noget nyt, men samler en del spredte oplysninger og virker særdeles velanbragt. Bibliografien indeholder: Sektion A, om Collingwoods filosofiske forfatterskab, der er udmærket for det publicerede materiales vedkommende, omend den lider lidt ved at være alfabetisk, i stedet for kronologisk, opbygget. Med undtagelse af en enkelt reference til to manuskripter (xi-xii), nævnes det upublicerede overhovedet ikke. Udgiveren er i nogen grad undskyldt, da de store mængder upubliceret materiale, der nu er ved at blive kendt, for størstedelens vedkommende var ukendt, da han skrev, andre dele har der dog været kendskab til siden fremkomsten af A. Donagans *The Later Philosophy of R. G. Colling-*